

Техничка поддршка за ИПА Центар за обуки
Овој проект е финансиран од Европската унија

Алатка за хоризонталните прашања

May 2012

Европска унија

Техничка помош за Центарот за обука и поддршка за ИПА

Овој проект е финансиран од Европската унија

Секретаријат за европски прашања

Едноставна алатка за употреба и процена на хоризонталните прашања (CCIs)

„Овој документ е изготвен со финансиска помош од Европската унија. Содржината на овој документ е единствена одговорност на Lattanzio e Associati и не ги претставува ставовите на Европската унија.“

0. Резиме	3
1. Идентификација на проект	5
1.1. Еднакви можности за вработување	5
1.1.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот.....	5
1.1.2. Од страна на апликантот	5
1.2. Родова еднаквост	5
1.2.1 Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот	5
1.2.2. Од страна на апликантот	6
1.3 Социјална заштита и социјална инклузија.....	6
1.3.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот.....	6
1.3.2. Од страна на апликантот	7
1.4.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот.....	8
1.4.2. Од страна на апликантот.....	8
1.5 Транспарентност и борба против корупцијата	9
1.5.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот.....	9
1.5.2 Од страна на апликантот	9
1.6. Вклученост на граѓанското општество/засегнати страни	9
1.6.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот.....	9
1.6.2. Од страна на апликантот	9
1.7 Одржлив развој и заштита на животната средина.....	10
2. Спроведување и евалуација	10
2.1 Еднакви можности за вработување	11
2.1.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација	11
2.1.2 Од страна на изведувачот	12
2.2 Родова еднаквост	13
2.2.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација	13
2.2.2 Од страна на изведувачот	13
2.3. Социјална заштита и социјална инклузија	13
2.3.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација	13
2.3.2 Од страна на изведувачот	14
2.4. Немнозински групи во заедницата.....	14
2.4.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација	14
2.4.2 Од страна на изведувачот	14
2.5. Транспарентност и борба против корупцијата	14
2.6. Вклученост на граѓанското општество/засегнатите страни.....	15
2.7. Одржлив развој и заштита на животната средина.....	15
Неопходно е прво да се провери дали соодветно се реализирани посебните евалуации поврзани со животната средина, и дали институциите и социјалните партнери се свесни за нив.....	15

0. Резиме

Европската унија (ЕУ), како и други меѓународни организации потсетуваат и бараат хоризонтални прашања (CCIs) да се разгледаат и земат предвид во секоја фаза од реализацијата на активностите, како еден од задолжителните предуслови за доделување финансиски средства. Значењето на ова барање е поврзано со релевантноста која ЕУ и другите меѓународни организации им ја придаваат на хоризонталните прашања, кои имаат додадена вредност за спроведувањето на нивната помош.

Надворешната помош на ЕУ, преку различни инструменти на ЕУ, е главен испорачател на помош за земјата и хоризонталните прашања имаат важна улога при изготвувањето програми/проекти/договори, нивното спроведување, следење и евалуација.

Се смета дека е практично да се има едноставна алатка за хоризонталните прашања, поради барањата за време на изготвувањето на програмата. Хоризонталните прашања се потребни како корисна алатка за проверка, од различни гледни точки, дали корисникот ги почитува европските стандарди и најдобри практики, според специфичностите на секоја Оперативна програма (ОП) за ИПА. Затоа, списокот на хоризонталните прашања идентификувани од Комисијата или националните служби не може да биде исцрпна, бидејќи покрива голем спектар на засегнати страни.

Хоризонталните прашања кои ги користи Комисијата и кои ги применува корисникот се следниве:

- **Еднакви можности, род и недискриминација** ќе се почитуваат и во однос на родот, како и на малцинствата во фазата на изготвување и спроведување на програмата, особено во однос на програмите за социо-економска поддршка.
- Понатаму, **прашањата на мнозинствата и ранливите групи** ќе се одразат во сите активности на програмата под ИПА, особено во однос на јавните услуги, правните прашања и социо-економскиот развој.
- **Граѓанското општество** ќе биде поддржано од Европската иницијатива за човекови права и демократија и финансиската рамка на ИПА. Граѓанското општество ги вклучува организациите на работодавачите, синдикатите, асоцијациите на локалната самоуправа, како и НВОи, и друго. Регионалните активности за граѓанското општество треба да се земат предвид за ИПА програмите.
- Посебни акциски инструменти за **добро управување**, со посебно внимание на **борбата против корупцијата**, ќе бидат инкорпорирани на хоризонтално ниво.
- **Оцената на влијанието врз животната средина (EIA)** е задолжителна во однос на новото законодавство и финансирањето предлози за инвестиции.

Хоризонталните прашања се најрелевантни и се следат на секое ниво на проектното фише за идентификување на операцијата и поединечниот договор. Ова е најважно за проектите за градење институции (Техничка помош и твининг) отколку набавки и изведување работи, иако потребата за EIA е многу важна кога станува збор за инвестициски проекти.

Како хоризонтално правило, хоризонталните прашања се разгледуваат преку проектот/договорот.

Во согласност со најновите правила за набавки на EUD како договорен орган, и понатаму на CFCD, најмногу 10% од буџетот на поединечните договори за услуги за надградба на капацитети - преку краткорочна експертиза - може да се доделат за помош на различни корисници за усогласување со европските стандарди и најдобри практики, спроведување на релевантните постоечки стратегии за управување и изготвување на внатрешни мерки за да се осигури дека секое хоризонтално прашање е соодветно интегрирано.

Следењето на главните текови на хоризонталните прашања се разгледува на две различни нивоа:

- осигурување дека внатрешните политики, структурата и работните постапки на агенцијата-корисник ќе ги почитуваат и промовираат релевантните принципи утврдени со хоризонталните прашања.
- осигурување дека производитите, резултатите добиени од страна на корисниците (на пример, закони, норми, политики и стратегии) ќе ги почитуваат и промовираат релевантните принципи утврдени со хоризонталните прашања.

Во текот на проектниот циклус, особено при изготвувањето на проектните задачи, ќе се консултираат државни актери кои посебно ќе ги разгледуваат хоризонталните прашања.

Постојат различни гледни точки во однос на значењето кое им се дава на хоризонталните прашања за време на различните проектни фази, земајќи ги предвид различните актери кои имаат специфични улоги. На почетокот, кога идејата се разработува и станува предлог-проект (проектно фише), во активноста се вклучени барем два (2) актери.

Првата улога е поврзана со оној кој ги утврдува потребите во даден формулар, преку идентификување на потребите на засегнатиот субјект и укажува на сите потребни ресурси, временски распоред, активности кои треба да се спроведат, резултати кои треба да се постигнат и очекувани продукти кои треба да се достават.

Втората улога е наменета за лицето одговорно за изготвување на проектните задачи (ToR), како втор чекор, кое ги изготвува материјалите потребни за набавки и понатаму е вклучено во процената на предлогот, неговото следење и завршна евалуација.

Што се однесува до различните ОП на ИПА (2007-2013), треба да се нагласи дека сите хоризонтални прашања се секогаш важни, но нивниот приоритет се менува во согласност со полето на интерес. Оттука, во ОП за човечки ресурси (ЧР) поголема важност се дава на родот и малцинствата отколку заштита на животната средина, додека кај ОП за регионален развој (РР) важи спротивното. Транспарентноста, борбата против корупцијата, граѓанскиот дијалог треба внимателно да се разгледаат во сите случаи, дури и ако ризикот од „потенцијална“ корупција на обуката очигледно е многу помал отколку кај градењето мостови. За ОП за прекугранична соработка, важноста на хоризонталните прашања е строго поврзана со специфичноста на приоритетите, додека социјалниот и граѓанскиот дијалог и заштитата на малцинствата влегуваат во игра кога се вклучуваат посебни државни актери како дел од програмата/проектот/договорот.

Посебно внимание се посветува на трансферот на знаење до учесниците на обуките за следење на главните текови на хоризонталните прашања во идните планови за ИПА. Оттука, краткиот преглед е изготвен да обезбеди конкретно и практично водство за различните актери, преку различните чекори на проектниот циклус.

Подетален преглед на историјатот и моменталната состојба на хоризонталните прашања во Европа и низ земјата може да се најде во *Opunitime насоки за хоризонтални прашања (General Guidelines on Cross-Cutting Issues)*.

Модулот за обука за хоризонталните прашања е уште една алатка која Центарот за обуки на СЕП може да ја користи за наредните обуки кои ќе се држат низ земјата за државни службеници и други заинтересирани страни, и граѓани.

1. Идентификација на проект

1.1. Еднакви можности за вработување

1.1.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

Изготвувањето на тендер е чекор каде Јавната администрација и/или посредничко тело задолжено за задачата ја претвора идејата на ОП во проектни задачи и јавен повик.

Ова е многу важен момент и државниот службеник задолжен за таа задача постојано треба да ја има на ум целата содржина на ОП, нејзините приоритети, општи и посебни цели, индикатори, очекувани резултати. Ништо не смее да се заборави и сè треба соодветно да се разгледа во вистинската димензија и размер.

При дефинирањето на проектните задачи, лицата одговорни за тоа треба да ја запомнат изјавата дека за сите мора да се обезбедат еднакви можности за вработување и треба да се фокусираат на фактот дека постои „сива зона“ во содржината која може да доведе до недоразбирање или непотполно внимание.

Во рамките на опсегот на можните активности, треба да се објасни и зацрта повикот и/или проектните задачи (средби, ЧПП на интернет страницата, упатства за апликантите), треба да се дадат примери заедно со врските до аналогни проекти успешно реализирани во други земји.

1.1.2. Од страна на апликантот

Како и кај секоја активност за планирање, чекорот на дефинирање на проектот треба да започне од точното препознавање на потребите на полето, што се презема преку користење на инпутот што може да произлезе од поддршката на засегнатите страни. Ако планирањето е добро направено, добиената логична рамка природно води до дефинирање на резултатите и барањата, како и начинот за нивно мерење. Улогата на апликантот е, меѓу другото, да вклучи елементи кои лесно и недвосмислено ќе се мерат. Тоа може да биде доказ дека се преземени сите мерки за осигурување еднакви можности за вработување.

Примерите дадени во насоките за апликантите и оние вклучени во горенаведените „Насоки за хоризонтални прашања“ може да помогнат да се замислат иновативни активности.

1.2. Родова еднаквост

1.2.1 Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

Родовата еднаквост, или еднаквоста меѓу жените и мажите се однесува на еднакво уживање на правата, општествено вреднуваните добра, можностите и ресурсите од страна на жени и мажи од сите возрасти.

Еднаквоста не значи дека жените и мажите се исти, туку нивното уживање на правата, можностите и животните шанси не се управувани или ограничени од фактот дали некој е роден како жена или маж. Што тоа конкретно значи?

Тоа значи дека активностите финансирани од ЕУ треба да бидат насочени кон:

- Вклучување повеќе жени на пазарот на труд и нудење помош да се достигне севкупната целна стапка на вработување од 75% за жени и мажи Европа 2020;
- Поднесување насочени иницијативи за повеќе жени да се вклучат на врвни работни места во економското носење одлуки;
- Промовирање на жени-претприемачи и самовработување;
- Воспоставување годишен Европски ден за еднакви плати за подигнување на свеста за фактот дека жените, во просек, продолжуваат да заработуваат речиси 18% помалку во споредба со мажите во ЕУ;
- Заедничко работење на сите земји-членки во борбата против насилството врз жените, особено искоренување на осакатување на женските гениталии во Европа и пошироко.

1.2.2. Од страна на апликантот

Повторно - при правилното практикување на активноста за планирање/изготвување - од апликантот зависи да ги собере потребите и идеите за нивно задоволување. Полиња на кои може да им се пристапи се следниве:

- **Програмите за пристап кон пазарот на труд** за мажи и жени во однос на нивниот удел во стапката на невработеност.
- **Даночните и системите за надоместоци** Регулативите на даночниот и системот за социјално осигурување треба да поттикнуваат работење и враќање на работа по отсуство.
- **Промовирање претприемништво меѓу жени:** Посебни програми треба да бидат достапни за стимулирање претприемништво кај жените;
- **Организирање на работењето.** Вработените жени треба да имаат право да бидат назначени на друго работно место за време на бременоста, веднаш по породувањето, и додека дојат, а нивните надоместоци од вработувањето треба да останат непроменети доколку им е забрането да продолжат со редовната работа поради медицински причини;
- **Лесен пристап до академски институции:** Универзитетите и останатите високообразовни институции треба да работат кон порамноправна застапеност на мажи и жени;
- **Зголемување на бројот на жени во полето на истражувањата.**

1.3 Социјална заштита и социјална инклузија

1.3.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

Во согласност со ЕУ, лицата одговорни за дефинирање на проектните задачи треба да ја земат предвид потребата за користење на ресурсите на ИПА за:

- ✓ борба против сиромаштијата и социјалното исклучување
- ✓ реформа на системот на социјална помош преку учење од искуствата на другите и преку идентификување на политиките кои најдобро функционираат (во полето на сиромаштијата и социјално исклучување, пензии, здравствена и долгорочна заштита)
- ✓ соочување со предизвиците од демографските промени и подготвување за стареењето на популацијата преку фокусирање врз можностите кои се појавуваат
- ✓ редовно доставување на податоците кои може директно да се споредуваат ширум ЕУ

1.3.2. Од страна на апликантот

Апликантот треба да го насочи својот предлог кон задоволување на потребите откриени меѓу евентуалните целни групи. Можни се следниве активности:

- Во однос на инклузијата на постари граѓани:
 - Преземање на надоместоците, како пензиски кредит, локални такси, надоместок за сместување и за помош и нега од друго лице
 - Градење капацитети на службите и тие да имаат повеќе разбирање за повозрасните потрошувачи
 - Признавање на значењето на социјалната изолација
 - Посилен фокус на стратегиите за поддршка на кариерата
 - Стратегии за учење во слободно време и волонтирање
 - Да им се овозможи на старите лица да останат активни и независни колку што е можно подолго
 - Решавање на проблемот со бездомници кај старите лица
 - Проширување на измени и адаптации на домот
 - Безбедност од пожари и спречување незгоди
 - Поттикнување на планирањето и локални стратегии за локална регенерација
 - Подобра вклученост на старите лица во обновата на соседствата и спречување на криминалот
 - Решавање на старосната дискриминација преку зајакнување на законите против дискриминација
 - Размислување за основање на канцеларија за стари лица
- Во однос на давање поддршка на семејства со еден родител:
 - Достапна детска грижа и други мерки за да му се овозможи на самохраниот родител пристап до вработување и обуки
 - Елиминирање на дискриминацијата во платата меѓу мажи и жени
 - Овозможување целосен пристап на младите лица до службите за планирање на семејството

- Цврста борба против насилството и трговијата со жени
- Во врска со активностите насочени кон лица со недостатоци, треба да се спроведат одредени мерки во различни сектори за да се гарантираат нивните права:
 - Работодавачите со 15 или повеќе вработени треба да овозможат еднакви можности за квалификуваните лица со недостатоци и тие да можат да ги искористат сите можности во врска со вработувањето кои им се достапни на останатите.
 - Државните и локалните власти треба на лицата со недостатоци да им овозможат еднакви можности за исползување на сите нивни програми, услуги, активности (на пример, јавно образование, вработување, превоз, рекреација, здравствена грижа, социјални услуги, судови, гласање и средби на градот).
 - Државните и локалните власти треба да следат посебни архитектонски стандарди кај новите градби и промени на нивните згради.

1.4. Заштита на малцинствата

1.4.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

Во многу деликатната и чувствителна тема на обезбедување пристап на немнозинските групи до истите права како и останатите, ЕУ има цврсти заложби и максимално ги поддржува земјите во нивните активности. ЕУ ја нагласува:

- ✓ потребата за соодветно застапување во процесот на политичко носење одлуки;
- ✓ потребата за обезбедување еднаков третман на малцинствата во однос на образованието, здравствената заштита, социјалните услуги, правдата и останатите јавни услуги.

Во дефинирањето на проектните задачи, посебно внимание треба да се посвети на проекти насочени кон поддржување на културната разновидност и промовирање социјална кохезија.

1.4.2. Од страна на апликантот

Во Европа, присуството на малцинствата е широко распространето и релевантно. Во секоја земја-членка и во сите земји-кандидати, бројот на лица кои зборуваат различен јазик, почитуваат различни религии и имаат различни етнички корени е многу значаен.

Меѓу другите можни предлози, многу различни активности може да се финансираат:

- ✓ обезбедување образование за децата на нивниот мајчин јазик - барем во основно и на почетокот на средното образование;
- ✓ елиминирање на дискриминацијата на пазарот на труд која не се следи и, оттука, не се санкционира;
- ✓ општиот квалитет на податоците на пазарот на труд: анкетите на пазарот на труд, анкетите во установи, регистри на невработени, или мали и средни претпријатија, не собираат податоци за етничката припадност.

1.5 Транспарентност и борба против корупцијата

1.5.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

ЕУ има цврсти заложби да постигне добро управување; белата книга и дебатата нудат совети и предлози за тоа. При дефинирањето на барањата на проектните задачи насочени кон исполнување на 5 принципи кои лежат во основата на доброто управување, треба да се вклучи следново:

- **Отвореност.** Институциите треба да работат на поотворен начин.
- **Учество.** Подобреното учество најверојатно ќе создаде повеќе доверба во крајниот резултат и во институциите кои ги носат политиките.
- **Отчетност.** Улогите во законодавните и извршните процеси треба да бидат појасни.
- **Ефективност.** Политиките мора да бидат ефективни и навремени, доставувајќи го она што е потребно врз основа на јасни цели, евалуација на идното влијание и, по можност, минатото искуство.
- **Кохерентност.** Политиките и дејството мора да бидат кохерентни и лесно разбирливи.

1.5.2 Од страна на апликантот

Без разлика на проектот што го поднесува апликантот, треба да бидат вклучени мерливи активности кои дозволуваат:

- ✓ Максимален пристап до информации;
- ✓ Ефективни и транспарентни механизми за граѓанско учество;
- ✓ Ефективна и ефикасна внатрешна контрола на јавните административни постапки;
- ✓ Транспарентно и одговорно управување со човекови ресурси во јавната администрација;
- ✓ Транспарентно и одговорно управување со јавните финансии во јавната администрација;
- ✓ Ефективни внатрешни кодекси на однесување со применет интегритет и етички правила;
- ✓ Транспарентни и одговорни постапки за учеството во и финансирањето на политичките партии и гласачкиот систем.

1.6. Вклученост на граѓанското општество/засегнати страни

1.6.1. Од гледна точка на лицата одговорни за дефинирање на тендерот

ЕУ бара севкупниот процес на изготвување да се заснова врз дискусии, консултации, преговори, споделување информации и заеднички активности преземени од социјалните партнерски организации и претставување на двете страни на индустријата (раководството и работната сила), имено НВОи и асоцијациите на локалната самоуправа. Тоа е основата на конкретниот принцип на партнерство кој се бара, за време на дефинирањето на проектните задачи од страна на лицето задолжено за задачата.

1.6.2. Од страна на апликантот

Наведувањето на поддршката и зголемување на вклученоста на засегнатите страни во сите активности кои треба да се преземат мора да смета за задолжително од страна на апликантот. Во ОП за ЧР можно е да се планираат активности наменети за распространување на разбирањето на концептот на вклученост на граѓанското општество и поддршката за тоа да стане вообичаен начин на однесување.

1.7 Одржлив развој и заштита на животната средина

Заштитата на животната средина треба да се земе предвид при изготвувањето на проектните задачи и апликацијата за повикот. Според димензијата на проектот, треба да се наведе каков вид посебна активност за заштита на животната средина треба да се спроведе и апликантот изготвува буџет, и во однос на времето и човековите и финансиски ресурси, како и на она што е потребно за да се спроведе тоа што се бара.

Очигледно, во ОП за ЧР и во некои приоритети на прекуграничната соработка, важноста на прашањето за заштитата на животната средина е помалку важно отколку кај другите активности. Тие се занимаваат со „меки“ активности, и животната средина не е длабоко засегната. Сепак, треба да се посвети внимание од двете страни, за да се планираат и замислат активности со помало влијание врз животната средина (намалено печатење документи, употреба на рециклирана хартија, превоз на обучувачите, а не на обучуваните, итн.).

За ОП за регионален развој и за другите приоритети на прекуграничната соработка, каде што потенцијалното влијание е поважно, треба да се наведе спроведување на посебна оценка. Дури може, при дефинирањето на проектните задачи/повикот, да се предложи еден критериум за избор на изведувачот од кандидатите да биде присуството на иновативни начини за почитување на животната средина и за намалување на влијанието врз истата во предлогот.

2. Спроведување и евалуација

Спроведувањето на проектот - од почетокот до крајните активности - е чекор каде улогата на одговорните лица од страната на Раководниот орган може да биде одиграна на неколку различни начини: од наједноставниот и само формален до најпосветениот. Претставниците на Раководниот орган може да бидат присутни само на свеченоста на отворањето (ако е планирана) и на затварањето и добиваат извештаи во канцеларија. Но, улогата ме да биде и сосема спротивна ако има однос на заемна помош: оној кој контролира всушност може да ја игра улогата, а во меѓувреме да му помага на изведувачот во пристапувањето и решавањето на проблемите, за да се најде начин за зголемување на влијанието на проектот.

Додека во фазата на изготвување двата актери треба да мислат на содржината на ОП, нејзините цели и резултати, во фазата на спроведување, двата актери треба јасно да го имаат предвид самиот проект. Треба да се постигне усогласеност со сите предвидени активности, нивната тежина, времетраење и резултати и ако се појави надворешна промена, потребно е повторно разгледување, подобро е тоа да се изврши што е можно поскоро, за да се упропасти архитектурата на вкупниот проект и задолжителните резултати.

2.1 Еднакви можности за вработување

2.1.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација

Што се однесува до еднаквите можности за вработување, претставникот на Раководниот орган задолжен за проектот треба да подготви и употреби алатки кои дозволуваат собирање и анализа на податоци, релевантни за потврдување на примената на мерки способни за извршување на задачата. За време на спроведувањето сè уште е можно да се спроведат теренски проверки и да се интервјуираат учесниците и/или крајните корисници, со цел да се утврди дали имало „погрешно“ однесување.

Тука може да искористат некои листи за проверка:

Неприфатливи прашања пред вработувањето

- Религиската припадност или афилијација на апликантот
- Државјанство, место на раѓање на апликантот
- Дали апликантката е во состојба на бременост
- Природата на отпустот на апликантот од воената служба
- Родно место на апликантот или неговите родители, брачен партнер или други блиски роднини
- Како апликантот научил да чита, пишува или говори странски јазик
- Оригиналното име на апликантот, доколку е сменето поради судска одлука или друго
- Име и адреса на роднините кои се известуваат во случај на несреќен случај
- Досието на апликантот за апсења
- Моминско име на сопругата на апликантот
- Колку време апликантот живее во одредена држава или град
- Висина и тежина
- Брачна состојба на апликантот
- Број и возраст на деца
- Организации, клубови, здруженија или ложи каде што членува апликантот, кога името или карактерот на организацијата укажува на расното или етничко потекло на нејзините членови

Примери на забранети прашања

Примерите на забранети прашања вклучуваат прашања како следниве:

- Кој е мајчиниот јазик на вашата мајка?
- Кои јазици ги зборува вашата мајка?
- Дали сте роден во оваа земја?
- Тоа е невообичаено име. Која е вашата националност?
- Пол, брачна состојба и семејство

Примери на прашања кои треба да се избегнуваат

Примерите на прашања кои треба да се избегнуваат се следниве:

- Со кого живеете или дали живеете со вашите родители?
- Дали добро се согласувате со други жени?
- Дали придонесувате во домашниот приход?
- Дали сопругот ќе ви дозволи да патувате?
- Дали планирате да се омажите/ожените, да имате деца, итн.?
- Религија

Примери на сомнителни прашања

Примери на сомнителни прашања се следниве:

- Донесете препорака од Вашиот Пастор
- Дали вашата религија ви забранува да работите за викенд или празник?
- Дали присуствувате на религиозни служби или одите во храм?
- На која црква и` припаѓате?
- Дали сте активен во некоја црковна група?
- Дали редовно одите во црква?
- Дали отсутствувате од работа за да одите на служба за време на религиозните празници?

Горенаведените листи се само примери да им помогнат на претставниците на Договорниот орган да проверат дали се употребуваат сите мерки за избегнување на дискриминацијата во областа на вработувањето.

Доколку се најде доказ за несоодветно однесување, треба да се провери дали постои можност за поправање на „погрешното“ однесување, или да се повлечат средствата достапни за проектот.

Ваквиот процес може да се примени дури и во конечната евалуација на извештаите, и технички и финансиски: ако во тие документи не се појави доказ за сите барани мерки за осигурување еднакви можности за вработување, оценувачот може да побара дополнителни елементи и ако тие недостасуваат, тој/таа може да одлучи да го намали финансирањето.

2.1.2 Од страна на изведувачот

Ако во фазата на спроведување и евалуација претставникот на Договорниот орган е задолжен за потврдување на постоењето на мерки насочени кон избегнување на погрешно однесување, тогаш

задачата на изведувачот е да се однесува соодветно и да биде во можност да чува докази за коректност и истите да ги достави.

Затоа, и тековните и конечните извештаи, треба да содржат прашалници, формулари, огласи за работа, за практикувањето на соодветно однесување, со цел да се прикаже дека изведувачот ги зел предвид овие хоризонтални прашања.

2.2 Родова еднаквост

2.2.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација

За време на спроведувањето и во завршната фаза на евалуацијата, претставникот на Договорниот орган треба да провери дали изведувачот ги спровел сите потребни мерки за осигурување родова еднаквост.

Имајќи предвид кои се елементите на родовата еднаквост наведени во фазата на формулирање на проектот, треба да се провери дали во проектот се употребуваат конкретни мерки, за да се олесни постигнувањето на целите, и колку истите се „мерливи“.

- Податоците треба да бидат распределени според полот;
- Да се провери зачестеноста на трошоците реализирани по пол;
- Системот на управување утврден во проектот е усогласен со принципите на родова еднаквост и еднакви можности.

2.2.2 Од страна на изведувачот

Меѓу суштинските задачи кои изведувачот треба да ги изврши во фазата на спроведување е собирањето на податоците кои покажуваат дека сите фактори кои би можеле да влијаат врз родовата еднаквост се детално разгледани во проектот. Треба да се достави соодветен доказ за тоа и да се прикажат барем податоците со можност за распределба според пол. Треба да се реализираат активности, како конкретно намалување на товарот на детската грижа и помош на стари лица и да се поднесат извештаи заедно со податоците за зафатеноста пред и по достапноста на ваквата поддршка.

2.3. Социјална заштита и социјална инклузија

2.3.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација

Според ова хоризонтално прашање, за време на спроведувањето и завршната евалуација, претставникот на Договорниот орган треба да биде убеден во реализацијата на активностите имајќи ги предвид правата и посебните потреби на постарите лица, самохраните родители и лицата со недостатоци.

Тука треба да се провери не само дали и колку проектот се посветува на ова прашање, туку - и пред сè - колку самиот проект, неговото раководство, просториите и организацијата го спровеле сите

потребни мерки, со цел да се избегне несоодветна примена на принципите на социјална заштита и инклузија.

Теренските посети може да му помогнат на лицето одговорно за следење и евалуација да провери дали сите архитектонски пречки се отстранети и дали се спроведени мерките за поддршка на самохрани родители во однос на потешките товари.

Очигледно, во таков случај, треба да се провери дали проектот содржи активности насочени кон сигурноста на постарите лица, против нивно изолирање и нивната добро состојба.

2.3.2 Од страна на изведувачот

Изведувачот треба да биде во можност во секој момент од спроведувањето на проектот да обезбеди доказ за активности насочени кон избегнување социјално исклучување на стари лица, самохрани родители и лица со недостатоци; и нагласување на иницијативите спроведени во проектот со цел намалување на исклученоста од еднакви права, за да се зголеми нивниот пристап до сите можности и да им се дозволи да водат поквалитетен живот.

2.4. Немнозински групи во заедницата

2.4.1 Од гледна точка на лицата одговорни за следење и евалуација

За време на спроведувањето и завршната фаза, лесно може да се провери почитувањето на ова хоризонтално прашање барем за материјалните аспекти, како на пример:

- ✓ достапноста на материјалите и индикаторите на сите јазици;
- ✓ достапноста на храна подготвена според религиозните правила.

Да се провери почитувањето на хоризонталните прашања преку податоците за вработувањето, пристапот до здравствениот систем, пристап до образованието.

2.4.2 Од страна на изведувачот

Изведувачот треба да собере и обезбеди податоци кои ги прикажуваат применетите мерки, со цел да се осигурат истите права и пристап до услуги за сите групи.

2.5. Транспарентност и борба против корупцијата

Елементите кои треба се имаат предвид при проверката дали се спроведува ова хоризонталните прашања се поврзани со достапноста на јасни и лесно пристапни податоци кои го прикажуваат целиот процес на носење одлуки, вклученоста на државните службеници, и дефинирани постапки за контрола.

Треба да се провери релевантноста на активностите за обука на прашањето за државните службеници и достапноста на јасен и целосен кодекс на однесување.

Проверката дали има „озборување“ за проектот може да биде корисна за подлабоко да се истражат некои суштински аспекти.

2.6. Вклученост на граѓанското општество/засегнатите страни

Важно е да се провери дали се применува конкретно и релевантно учество на сите претставници во фазата на изготвување и на спроведување на проектот, не само да се контролира дали сите аспекти кои се чинеле важни сè уште постојат ги водат активностите низ нивната секојдневна еволуција. Елементите како редовни средби со претставниците на граѓанското општество може да дадат доказ за почитувањето на ова хоризонтално прашање.

Ова хоризонтално прашање е особено важно и суштинско во оние приоритети на ОП за прекугранична соработка кога за соодветно спроведување на активноста неопходен е договор меѓу општините и НВОите во близина на границата.

2.7. Одржлив развој и заштита на животната средина

Неопходно е прво да се провери дали соодветно се реализирани посебните евалуации поврзани со животната средина, и дали институциите и социјалните партнери се свесни за нив.

Треба да се провери дури и системот за управување со проектот за да се потврди дека почитувањето на животната средина се одвива постојано, од паметна употреба на хартија до употребата на канти за рециклирање.

Други, навидум помалку важни аспекти, како поттикнувањето да се користи заеднички автомобилски превоз и/или да користи јавен превоз до локацијата на проектот, и нарачаната храна да биде без пластичен прибор, не само што ќе имаат некакво влијание врз животната средина, туку и едукативен ефект.